

درس خارج فقه حضرت آیت الله مسینی بوشهری (دامت برکاته)

موضوع کلی: فصل فی حکم دائم الحدث

موضوع جزئی: کیفیت نماز خواندن دائم الحدث

سال تحصیلی: ۱۴۰۰-۱۳۹۹

تاریخ: ۱۹ آبان ۱۳۹۹

مصادف با: ۲۳ ربیع الاول ۱۴۴۲

جلسه: ۲۶

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

خلاصه جلسه گذشته

بحث در مسأله ۶۳۱ بود. عرض شد که به نظر مرحوم سید (ره)، بر مسلوس واجب است که خودش را از تعدی بولش، به وسیله کیسه‌ای که در آن پنبه و امثال آن هست، حفظ کند و احتیاط [مستحب] این است که قبل از هر نماز سر آلت را بشوید [و بعد آن را در کیسه‌ای که پنبه و امثال آن، در آن قرار داده شده است، قرار دهد] و اما تطهیر کیسه لازم نیست؛ هرچند که احتیاط [مستحب] این است که کیسه را قبل از نماز تطهیر کند. مبطلون نیز اگر امکان تحفظ با چیزی که مناسب است را داشته باشد، واجب است که خودش را از تعدی غائط حفظ کند، کما اینکه احتیاط [مستحب] این است که اگر تطهیر محل غائط بدون عُسر و حرج ممکن باشد، محل غائط را نیز همانند محل بول تطهیر کند.

عرض شد که به نظر مرحوم سید (ره)، احتیاط مستحب این است که شخص قبل از نماز حشفه را بشوید، ولی نظر مختار این است که اقوی عدم وجوب شستن حشفه است چون در روایاتی که در این رابطه وارد شده‌اند [با اینکه در مقام بیان بوده‌اند] هیچ تعرضی نسبت به شستن حشفه مطرح نشده است و از اینکه تعرضی نسبت به شستن حشفه در این روایات مطرح نشده است، نتیجه گرفته می‌شود که شستن حشفه و محل نجاست لازم نیست، لکن از باب اینکه احتیاط در هر حالتی نیکو است، شستن حشفه قبل از نماز منعی ندارد.

در ادامه به کلام مرحوم آیت الله خویی (ره) اشاره شد. ایشان فرموده است که نجاستی که در اثناء نماز عارض می‌شود؛ چه بول باشد و چه غائط باشد، مانعیتی ایجاد نمی‌کند و این به خاطر امری است که در روایات آمده است که شخص پارچه‌ای را بر محل قرار می‌دهد و همان‌گونه که در روایت منصور بن حازم [که ذکر شد] آمده است «فَاللَّهُ أَوْلَى بِالْعُذْرِ يَجْعَلُ خَرِيطةً»، خداوند متعال اولی به پذیرش عذر است نسبت به کسی که قدرت بر حبس بول ندارد، لازم نیست که شخص در اثناء نماز بول یا غائط را ازاله کند.

اما مقتضای اطلاعات ادله دال بر اشتراط طهارت بدن و لباس نمازگزار، بر وجوب ازاله نجاست قبل از نماز دلالت می‌کنند و عفو از نجاست قبل از شروع نماز، به حسب روایات ثابت نیست و اگر عفو مطرح شده است به اثناء نماز مربوط می‌شود، یعنی اگر در اثناء نماز بول و غائط از مسلوس و مبطلون خارج شود و تطهیر آن برای شخص عُسر و حرج داشته باشد، تطهیر آن واجب نیست و اینکه در رابطه با مسلوس و مبطلون به عدم انتقاض طهارت به وسیله بول و غائط حکم شد، به معنای عفو از نجاست قبل از شروع نماز نیست.

ان قلت: ممکن است که گفته شود که اخبار وارده در مقام بیان می‌باشند و چون این اخبار نسبت به تطهیر موضع نجاست قبل از نماز ساکت می‌باشند، بنابراین بر عفو از نجاست قبل از نماز دلالت دارند.

قلنا: در پاسخ عرض می‌شود که روایات وارده نسبت به عدم انتقاض طهارت مسلوس و مبطون به وسیله بول و غائط در مقام بیان می‌باشند و اصلاً این روایات نسبت به مانعیت یا عدم مانعیت نجاست نظری ندارند و فقط در مقام بیان عدم انتقاض طهارت مسلوس و مبطون به وسیله بول و غائط می‌باشند. بنابراین، به مقتضای ادله اشتراط طهارت در نماز، لازم است که قبل از نماز، نجاست موجود در بدن یا لباس برطرف شود لذا واجب است که قبل از نماز مخرج بول تطهیر شود.

البته مقتضای روایت صحیحہ حریر [عَنْ حَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع)؛ أَنَّهُ قَالَ: «إِذَا كَانَ الرَّجُلُ يَقْطُرُ مِنْهُ الْبَوْلُ وَالدَّمُ، إِذَا كَانَ حِينَ الصَّلَاةِ اتَّخَذَ كَيْسًا وَجَعَلَ فِيهِ قُطْنًا ثُمَّ عَلَّقَهُ عَلَيْهِ وَادْخَلَ ذَكَرَهُ فِيهِ ثُمَّ صَلَّى يَجْمَعُ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ، يُؤَخِّرُ الظُّهْرَ وَيُعْجِلُ الْعَصْرَ بِأَذَانٍ وَإِقَامَتَيْنِ وَيُؤَخِّرُ الْمَغْرِبَ وَيُعْجِلُ الْعِشَاءَ بِأَذَانٍ وَإِقَامَتَيْنِ وَيَفْعَلُ ذَلِكَ فِي الصُّبْحِ»] عفو از نجاست قبل از نماز است چون این روایت بر این دلالت دارد که شخص یک نماز را [؛ مثلاً نماز ظهر را] مقدم بدارد و یک نماز را [؛ مثلاً نماز عصر را] به تأخیر اندازد تا بتواند این دو نماز را در یک زمان انجام بدهد و بین آن دو نماز جمع کند و هر دو نماز را با وضوی واحد بخواند، معنای این سخن این است که نجاست به مقدار خواندن این دو نماز مانعیتی ندارد چون در روایت صحیحہ مذکور، سخنی از وضو به میان نیامده است و این روایت بر عدم مانعیت نجاست قبل از نماز دلالت دارد چون بر صحت نماز دوم با همان وضویی که برای نماز اول گرفته است، دلالت دارد و طبیعی است که کسی که مسلوس است، بول از او سر می‌زند و اینکه در روایت آمده است که مسلوس دو نماز را با وضوی واحد بخواند، از عدم مانعیت نجاست قبل از نماز حکایت دارد. بنابراین، طبق این روایت، هم نجاست در اثناء نماز و هم نجاست قبل از نماز، معفو است و این نجاست مانع برای نماز نیست. اما در زائد از دو نماز، مقتضای قاعده این است که ازاله نجاست قبل از نماز لازم است و مسلوس باید قبل از نماز، نجاست را برطرف کند و سپس نماز بخواند.

نکته دیگری که مرحوم سید (ره) به آن اشاره کرده است، این است که تطهیر کیسه‌ای که شخص مسلوس، حشفه را در آن قرار می‌دهد، لازم نیست، هرچند که احتیاط مستحب این است که کیسه را قبل از نماز تطهیر کند.

دلیل حکم مذکور، این است که کیسه‌ای که حشفه در آن قرار داده شده است، دو حالت بیشتر ندارد؛ یا به عنوان محمول، محسوب می‌شود و یا به عنوان ملبوس، محسوب می‌شود. اگر کیسه، محمول متنجس باشد، گفته شده است که محمول متنجس، موجب بطلان نماز نیست، ولی اگر کیسه، ملبوس متنجس باشد، عرض می‌شود که همان‌گونه که محمول متنجس، موجب بطلان نماز نمی‌شود، ملبوس متنجس نیز موجب بطلان نماز نمی‌شود چون کیسه‌ای که حشفه در آن قرار داده می‌شود از چیزهایی نیست که نماز با آن تمام بشود و بتوان با آن ستر عورت کرد. بله اگر ملبوس از چیزهایی باشد که بتوان با آن ستر عورت کرد، باید در هنگام نماز خواندن پاک باشد، ولی اگر ستر عورت نباشد، مثل جوراب، کلاه و امثال آن، لازم نیست که در هنگام نماز خواندن پاک باشد. بنابراین، تطهیر کیسه‌ای که حشفه در آن قرار می‌گیرد، لازم نیست، هرچند احتیاط مستحب این است که ملبوس، قبل از نماز آن کیسه را تطهیر کند.

مبטون نیز حکم مسلوس را دارد، یعنی مبטون نیز اگر امکان تحفظ از تعدی غائط را داشته باشد، واجب است که خودش را از تعدی غائط حفظ کند، کما اینکه احتیاط [مستحب] این است که اگر تطهیر محل غائط بدون عُسْر و حرج ممکن باشد، محل غائط را نیز همانند محل بول تطهیر کند.

در روایت منصور بن حازم [عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ؛ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع): الرَّجُلُ يُعْتَرِيهِ الْبَوْلُ وَ لَا يَقْدِرُ عَلَى حَبْسِهِ قَالَ: فَقَالَ لِي: «إِذَا لَمْ يَقْدِرْ عَلَى حَبْسِهِ فَاللَّهُ أَوْلَى بِالْعُذْرِ يَجْعَلُ خَرِيطةً»^۱] نیز آمده است که اگر شخص، قدرت بر نگه داشتن بول نداشت پارچه‌ای قرار می‌دهد تا بول به بدن و لباسش تعدی نکند. فرمایش امام صادق (ع) [عدم قدرت بر حبس بول]، تعلیل برای حکم به قرار دادن پارچه است و این تعلیل منحصر به شخص مسلوس نیست و مبטون را نیز شامل می‌شود، بنابراین، تعلیل مذکور، هر امر اختیاری را شامل می‌شود، چه بول باشد و چه غائط باشد در نتیجه، لازم نیست که مبטون در اثناء نماز محل نجاست را تطهیر کند.

اما در رابطه با تطهیر محل نجاست، قبل از نماز، عرض می‌شود که مقتضای قاعده این است که اگر ازاله نجاست ممکن باشد، واجب است که نجاست را برطرف کند ولی از صحیحه حریز [که ذکر شد] نمی‌توان استفاده کرد که ازاله نجاست از محل غائط واجب است چون روایت حریز به بول مربوط است و بر چیزی که جنبه علیت داشته باشد، مشتمل نبود تا بتوان از بول به غائط تعدی کرد و گفت که ازاله غائط، قبل از نماز واجب است مگر اینکه گفته شود که قطع وجود دارد که شارع بین بول و غائط تفاوتی قائل نیست لذا هر حکمی که برای بول ثابت باشد برای غائط نیز ثابت است، پس ازاله نجاست از محل غائط، قبل از نماز واجب است ولی ادعای قطع، امری مشکل است چون محتمل است که گفته شود که بول خصوصیتی دارد که غائط آن خصوصیت را ندارد، کما اینکه در بعضی از موارد مشاهده می‌شود که بول احکامی دارد که غائط آن احکام را ندارد.

مرحوم سید (ره) در ادامه فرموده است که احتیاط مستحب این است که اگر تطهیر محل غائط بدون عُسْر و حرج ممکن باشد، محل غائط نیز همانند محل بول تطهیر شود. احتیاط در همه حالات نیکو و پسندیده است و شاید دلیل اینکه نصوص متعرض آن نشده‌اند این باشد که به عرف متشرعه موکول کرده‌اند و لذا بعضی از فقها احتیاط مذکور را واجب دانسته‌اند و فرموده‌اند که احتیاط واجب این است که محل غائط اگر حرج نداشته باشد، تطهیر شود.

«الحمد لله رب العالمین»

۱. شیخ حر عاملی، وسائل الشیعة، ج ۱، کتاب الطهارة، ابواب نواقض الوضوء، باب ۱۹، ص ۲۹۷، ح ۲.